

ПОТЕНЦІЙНІ ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ ВСТУПІ УКРАЇНИ ДО СОТ

Анотація. Розглянуто основні переваги та ризики для вітчизняних підприємств різних галузей промисловості при вступі України до Світової організації торгівлі. Серед найважливіших переваг, які виникнуть, слід виділити переваги на макрорівні, для національних товаровиробників і споживачів. У ході дослідження визначено основні наслідки вступу України до СОТ на діяльність підприємств агропромислового комплексу, хімічної та машинобудівної галузей промисловості. Запропоновано напрямки вдосконалення діяльності підприємств для зменшення негативних наслідків їх функціонування.

Ключові слова: інтеграція, конкурентоспроможність, національні інтереси, Світова організація торгівлі, зовнішня торгівля, глобальна економіка.

Annotation. Basic advantages and risks are considered for the domestic enterprises of different branches of industry at the entry of Ukraine in World Trade Organization. Among major advantages which will arise up, it follows to select advantages on a makrolevel for national commodity producers and users. During research certainly basic consequences of entry of Ukraine to WTO on activity of enterprises of agroindustrial complex, chemical and machine-building branches of industry. Directions of perfection of activity of enterprises are offered for diminishing of negative consequences of their functioning.

Key words: integration, competitiveness, national interests, World Trade Organization, foreign trade, global economy.

Вступ. Процес інтеграції України у світовий економічний простір необхідний і неминучий та обіцяє нові перспективи й значні можливості прогресивного розвитку національної економіки. Водночас немає сумніву в тому, що наша держава має прийти на світовий ринок товарів і послуг добре озброєною з методологічної й інституційної точок зору, щоб успішно відстоювати свої національні інтереси у жорсткій конкурентній боротьбі за допомогою загальноновизнаних міжнародно-правових інструментів.

Однією із довгострокових соціальноекономічних стратегій реформування економіки України є її вступ до Світової організації торгівлі (СОТ). Вступивши до СОТ, ми прискоримо радикальні прогресивні перетворення в системі господарювання, промисловій, аграрній, інвестиційній політиці своєї держави. Якщо ж такі зміни забаряться, то можна опинитися на узбіччі загальносвітових процесів і залишитися сировинним придатком розвинених країн. Відтак подальше зволікання не тільки нічим не виправдане, але й небезпечне.

Важливу роль в теоретичному осмисленні проблематики інтеграції України у світовий економічний простір і формуванні практичних засад її здійснення відіграють праці таких вітчизняних вчених, як І.Бураковський, С.Осика, В.П'ятницький, О.Богош, Ю.Макогон та інші, які дають змогу побачити ряд позитивних та негативних наслідків вступу України до СОТ.

Однак варто зазначити, що у цих дослідженнях недостатньо розкриті регіональні та галузеві особливості цих проблем, оскільки вони носять фрагментарний характер. Тому наслідки вступу України до СОТ слід проаналізувати по окремих галузях промисловості. Це зумовлено тим, що деякі галузі характеризуються високим ступенем експортної орієнтованості, інші – працюють тільки на внутрішньому ринку. Деякі галузі потребують значних капітальних інвестицій з досить довгим терміном окупності, а інші можуть дати стабільні прибутки через незначний проміжок часу. Ці відмінності впливатимуть на те, яким чином та як довго певні галузі зможуть адаптуватися до умов лібералізованого ринку. Щодо негативних наслідків, то вони виявлятимуться у найближчий період (до 2

років), тобто у період адаптації до нових умов неконкурентоспроможних галузей економіки, що виробляють продукцію для внутрішнього споживача і мають податкові пільги. У процесі дослідження виявлено переваги та ризики вступу до СОТ та їх вплив на діяльність підприємств агропромислового комплексу, хімічної та машинобудівної галузей промисловості.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення потенційних переваг та ризиків для вітчизняних підприємств при вступі України до СОТ і розробка заходів щодо зменшення негативних наслідків для економіки.

Методологічною базою для дослідження впливу можливих результатів вступу України до СОТ на діяльність окремих підприємств є теоретичні напрацювання та положення сучасної економічної теорії, роботи відомих вітчизняних учених з питань глобалізації економіки, наукова література.

Результати. Майбутнє приєднання України до Світової організації торгівлі посилює дискусії щодо можливих наслідків для економіки. У цих дискусіях виявляються досить різні, інколи навіть діаметрально протилежні підходи та оцінки – від передбачення “манни небесної” до настання катастрофи [6]. Таке розмаїття поглядів значною мірою віддзеркалює ту фундаментальну обставину, що приєднання до СОТ може дійсно справити різноманітні, різноспрямовані, але в будь-якому разі важливі наслідки для країни, які будуть неоднозначними для різних галузей економіки.

Потенційно членство в СОТ може надати Україні низку важливих переваг на макроекономічному рівні: створення стимулів для підвищення конкурентоспроможності; зниження рівня “тінізації” імпорту через його лібералізацію, що зумовить зростання доходів бюджету; прискорення реформ у сферах оподаткування, митного регулювання, стандартизації та сертифікації; обґрунтоване застосування заходів захисту внутрішнього ринку відповідно до угод СОТ; розвиток нових технологій та посилення стимулу для інновацій завдяки поліпшенню захисту інтелектуальної власності; можливе пожвавлення виробництва в окремих експортоорієнтованих галузях економіки.

Що стосується національних товаровиробників, то переваги для них полягатимуть в полегшенні доступу українських товарів до світових ринків; зменшенні втрат експортерів від дискримінаційних заходів; справедливому вирішенні торговельних спорів у рамках СОТ; підвищенні конкурентоспроможності товарів завдяки стабільнішому режиму торгівлі, вільному транзиту товарів територією країн-членів СОТ.

Перевагами для споживачів на внутрішньому ринку стане розширення асортименту та якості товарів і послуг, зниження цін на них.

Можливі негативні наслідки та ризики від приєднання України до СОТ пов’язані з тим, що окремі вітчизняні виробники можуть виявитися не готовими до жорсткої конкуренції.

До негативних наслідків членства України в СОТ відносяться проблеми низької конкурентоспроможності продукції національного виробництва через відміну пільг вітчизняним виробникам; зростання структурного безробіття, а також поглиблення диференціації регіональних ринків праці всередині країни внаслідок посилення поляризації регіонів-лідерів і депресивних регіонів; порушення експортно-імпортного балансу і збільшення тиску на курс національної валюти; витіснення українських товарів дешевим імпортом; скорочення прямої підтримки з боку держави дотаційних галузей, що загрожує скороченням виробництва і банкрутством окремих підприємств.

Оцінка господарської діяльності підприємств тих галузей, які були вибрані для дослідження, та врахування вказаних вище переваг та недоліків дозволили констатувати таке.

За рахунок впровадження у виробництво новіших технологій з орієнтацією на місцеві природні ресурси та внаслідок лібералізації режиму доступу до зовнішніх ринків очікується створення у *хімічній галузі* додаткових робочих місць, пожвавлення виробництва, орієнтованого на експорт. Поліпшиться прозорість торговельно-економічних

відносин з іноземними партнерами. Це, у свою чергу, сприятиме укладанню угоди між Україною та ЄС про вільну торгівлю й доступ хімічної продукції до ринків ЄС. Однак очевидно, що в короткотерміновому періоді, внаслідок зростаючої конкуренції між іноземними та вітчизняними компаніями, можна очікувати зменшення частки національних виробників на внутрішньому ринку відповідних товарів. Крім того, без упровадження національних інновацій та переоснащення виробництва галузь, незважаючи на дію ефектів торговельної лібералізації, тривалий час матиме низькотехнологічний експорт із незначним рівнем прибутків.

Що ж до підприємств *машинобудування*, то вони мають можливість як багато втратити, так і багато придбати. З одного боку, продукція багатьох із них відразу після вступу виявиться неконкурентоспроможною. З іншого – ті з заводів, які у стислий термін зуміють переорієнтувати свої потужності й розпочати випуск із використанням якісних імпортних комплектуючих, досить швидко зможуть завоювати не лише внутрішній, а й зовнішні ринки.

Одним із наслідків членства України у СОТ для підприємств *агропромислового комплексу* є забезпечення технологічного оновлення та переозброєння національного виробництва відповідно до світових стандартів унаслідок суттєвого збільшення іноземних інвестицій. З огляду на те, що частка українських товарів агропромислового комплексу на зовнішньому ринку становить 95% від загальних обсягів [5], лібералізація режиму доступу до зовнішніх ринків, у тому числі ЄС, сприятиме поживленню виробництва експортоорієнтованих товарів та зниженню їх ціни.

До можливих негативних наслідків можна віднести загострення конкурентної боротьби між національними та іноземними виробниками товарів агропромислового комплексу, зокрема цукру, молочних продуктів, овочів та фруктів; звуження внутрішнього ринку збуту для вітчизняного виробника; зростання експорту сировини та напівфабрикатів з низьким рівнем прибутків (насіння соняшнику, зерна тощо), що може спричинити підвищення цін на них на внутрішньому ринку.

Для подолання перелічених негативних тенденцій вступу України до СОТ і максимального використання існуючих переваг необхідно запропонувати заходи, які мають бути погоджені із СОТ в умовах перехідного режиму, що дозволить у встановлений термін здійснити необхідний комплекс гармонізаційних перетворень без нанесення шкоди національній економіці України.

Висновки. Під час переговорів із СОТ необхідно ставити питання про надання Україні режиму перехідного періоду, протягом якого вона могла б поступово перейти до повного виконання вимог цієї організації.

Необхідно освоювати різні методи захисту внутрішнього ринку, як, наприклад, імпортні депозити. У тих випадках, коли не вдається домогтися згоди держав-партнерів на послаблення режиму в межах перехідного періоду, доцільно застосовувати необхідні для збереження та розвитку національної економіки заходи, надаючи країнам-членам СОТ компенсацію за рахунок порівняно менш важливих сфер торгівлі.

Необхідно відстоювати право України на сприяння структурній перебудові економіки, посилаючись на ст. 29 Генеральної угоди з тарифів і торгівлі [4]. Тлумачити її якомога більш широко з огляду на те, що СОТ ставить за мету забезпечення економічного розвитку держав – її членів. Потрібно наголошувати, що державна участь у створенні нових галузей виробництва, здатних вийти на зовнішній ринок, не має розглядатися як субсидіювання тому, що це є складовою частиною процесу трансформації національної економіки.

Вирішення проблеми визначення бази оподаткування повинно здійснюватися в межах СОТ в цілому. Отже, тут навряд чи доречно виявляти яку-небудь ініціативу. Існуюча система визначення бази обкладання ПДВ імпортних товарів може поки зберігатися. Однак обов'язковою умовою зближення з СОТ є повна уніфікація ставок акцизів на українські й імпортні товари.

Актуальним є законодавче встановлення вичерпного переліку документів, які може вимагати митниця під час оформлення товару. Має бути встановлений мінімум необхідних документів, а також визначені випадки, у яких можна вимагати додаткові документи.

Необхідно розвивати систему правового захисту, яка могла б застосовуватися у випадку дискримінації України в зовнішній торгівлі як через міжнародні організації, так і в судовому порядку.

Входження України до СОТ на сьогоднішній день є питанням часу. Тому дія позитивних і негативних чинників від цього кроку для національних товаровиробників та споживачів є незаперечним фактом. У цьому контексті необхідно максимально використати існуючі переваги і зменшити вплив ризиків на національну економіку.

1. Богош О.І. Передбачення наслідків від вступу України до СОТ // Економіст. – 2003. – № 4. – С. 51–54.
2. Бураковський І.Л. Вступ України до СОТ: як правильно оцінити наслідки // Економічний часопис – XXI. – 2004. – № 7–8. – С. 6–7.
3. Макогон Ю.А., Майорова І.П. Вступ України до Світової організації торгівлі: можливості та проблеми // Вісник КНТЕУ. – 2003. – №6. – С. 38–47.
4. Осика С., П'ятницький В. Світова організація торгівлі: Підручник. – К.: К.і.с., 2004. – 516 с.
5. Петровський Ю. Підготовленість промисловості України до членства в СОТ // Матеріали сайту <http://personal.in.ua>.
6. Сіденко В.Д. Оцінка позитивних і негативних наслідків вступу України до Світової організації торгівлі // Вісник КНТЕУ. – 2004. – № 1. – С. 64–69.